

ВИХОВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДО РІДНОГО КРАЮ ЗАСОБАМИ ІЕРОГЛІФІКИ

Лахнова Вікторія Олександрівна,
Приватний вищий навчальний заклад «Інститут Сходознавства і Міжнародних відносин»,
«Харківський колегіум», м. Харків, Україна.

Постановка проблеми. Китай – унікальна та багатогранна країна із багатотисячолітньою історією, самобутньою культурою, філософією. Найбільш виразно неповторність китайської цивілізації виявляється у писемності цієї країни, адже Китай і понині користується давнім ієрогліфічним письмом.

Китайську писемність зазвичай називають ієрогліфічною, або ідеографічною (зображальною). Вона кардинально відрізняється від алфавітних систем тим, що кожному знаку відповідає певне значення (не тільки фонетичне) і кількість знаків дуже велика (десятки тисяч). Вік китайської писемності постійно уточнюється, але дослідниками встановлено, що китайська писемність давніша за шумеро-вавилонські клинописні письмена. Китайською мовою розмовляє 95% населення КНР, (1200 млн. людей) та китайське населення Індонезії, Камбоджі, Лаосу, В'єтнаму, Таїланду, Сінгапуру та ін. У всьому світі китайською мовою говорять більше 1,3 млн. чоловік. Вона є однією із 6 офіційних і робочих мов ООН.

Завдяки своїй тривимірності (наявності внутрішнього значення конкретного ієрогліфу, що складається із змісту його компонентів) ієрогліф є не тільки графічним знаком, але сам по собі може вважатися носієм певної інформації. Сьогодні в Україні спостерігається дещо знехтувальне ставлення до власної країни, її керманичів. Загальний історичний досвід свідчить, що репресивними методами неможна змусити людину поважати власну країну. КНР, відмовившись від репресивних методів впливу на формування відчуття патріотизму у молоді, пішов іншим шляхом: шляхом графічним. Загальновідомо, що людина більше запам'ятовує інформації, яка є написаною. Тому в країні було проведено вибірку ієрогліфів, які можуть вживатися зі словами «Китай», «Батьківщина», «Рідний край» тощо. Ці ієрогліфи завжди мають особливо ввічливу та позитивну конотацію. Тому, набувши звичку бачити певні слова лише в позитиві, молодь опосередковано прищучується до думки, що їх країна – найкрасивіша та найліпша в світі. Вважаємо, що подібний досвід може бути корисним і для України.

Теорія ієрогліфіки в Україні є досить розробленою. Нею займалися такі українські дослідники, як Артюх О. І., Жукова К. Є., Воронцова Ю. С., та ін. Існує ряд робіт загальномовознавчого характеру таких науковців, як Малявін В. В., Єлісєєффи В. І. Д., Бикова І. О., Сідіхменов В. Я., Сторожук А. Г., тощо. Існує ряд робіт китайських авторів (Чен Хун, Го Шичан, Ліу Люїн), але здебільшого вони присвячені конотативній основі певних частин мови (кологативів, зооморфів тощо). Питання конотативного забарвлення ієрогліфу як графічного елементу є темою, яка лише розробляється на теренах сучасної української лінгвістики.

Метою даної статті є представити ієрогліфічний знак як опосередкованого виховного засобу.

Меті підпорядковані наступні **завдання**:

1. нарисово окреслити основні віхи розвитку китайської писемності;
2. дати поняття про ієрогліф як графічний елемент, що містить позитивну чи негативну конотацію, а отже, формує ставлення людини до елементу реальності, який він позначає;
3. визначити можливість викорисання китайського досвіду в Україні.

До найдавніших письмових джерел, які фіксують існування китайської мови, відносять ворожильні написи на бронзі, каменях, кістках та черепахових панцирах, що

датовані 2-ю половиною 2-го тисячоліття до н. е. Більшість дослідників зазначають, що виникненню старокитайської мови передувало так зване *вузликове писемність* (结绳 jie2sheng2) – спосіб запису інформації за допомогою зав'язування вузлів на мотузці. Згадки про вузликове письмо збереглися у Шуцзіні та Іцзіні (класичні давні китайські книги) [9;31-32].

За легендою, ієрогліфи винайшов Цан Цзе, придворний історіограф містичного імператора Хуан Ді. З появою ієрогліфа відбувся перехід від вузликового письма до знакової системи письма, графічною одиницею якої і був ієрогліф [10;38-40]. Сучасна китайська мова існує у двох формах: письмовій та усній. Фонетичною нормою є пекінська вимова.

Як вже зазначалося, китайська писемність є унікальною, так як з одного боку є піктографічною (зображальною), а з іншого – знаковою. Зображальність характерна для первісних суспільств – це пряме відображення форми та якості предметів та явищ графічними засобами. Будучи піктограмою, ієрогліф не є примітивним малюнком, адже у ньому кодується ментальність та культура китайського народу – символічний „запис” його світогляду та духовних цінностей. У цьому і полягає знаковий характер китайського ієрогліфічного письма. Для знаковості характерно кодування інформації на рівні цілісних графічних символів (ієрогліфів). Ознаки знаковості в європейських культурах з'явилися лише наприкінці ХХ ст. – азбука Морзе. Із усіх мов, що використовуються у наш час тільки китайська зберегла знаковий характер і не підлягала реформуванню (заміні алфавітною системою письма). Відмінною рисою китайського ієрогліфічного письма є *тривимірність*, тобто відокремленість загального тлумачення ієрогліфа від його значення та перекладу.

Крім читання, вимови та перекладу, китайський ієрогліф має символічне значення (тлумачення), яке не відтворює лексичного значення ієрогліфа, а виходить із змісту простих графічних елементів та утворених ними зображальних знаків. У знаках зображального китайського письма закодовано культурну спадщину та суспільно-історичний досвід народу. Кожен ієрогліф несе у собі цілий пласт культури та віддзеркалення ментальності та світогляду китайців. Мова є виразом способу мислення народу та його ставлення до дійсності. Зображальність китайського письма передбачає опору на візуальне сприйняття (малюнок) оточуючої реальності. Отже значення ієрогліфа підкріплюється наочним символом, що походить від давнини і окреслює глибинний зміст речей.

Серед прикладів тривимірності можна назвати наступні: 难nan2 – важко, де ліва частина – права рука, а права – короткохвостий птах. Значення цього ієрогліфа має метафоричний характер – важко спіймати короткохвостого птаха правою рукою – узагальнення даної наочної ситуації; 酒jiu2 – вино, який у своєму складі має „захід” та „воду”. Між цими елементами немає семантичного зв'язку, але їх поєднання кодує історичний факт – на заході Китаю дуже сприятливі умови для вирощування виноградників, а отже там було зосереджене китайське виноробство. Так, „буквально”, вино – вода, що привезена з заходу; 闻wen2 – чути – дослівно – „вухо у воротах”; 姓xing2 – прізвище, де ліва частина – „жінка”, права – „народжуватися”, уособлює походження людини – ім'я від народження, тобто ім'я родини[1;19]. Не менш яскраве походження мають ієрогліфи, що означають абстрактні поняття. За відсутності зорового образу таких речей, тривимірність тут досягається завдяки особливостям філософських концепцій та навіть релігійних уявлень китайців. Так, ієрогліф 忍ren3 – терпіння, стриманість, який утворюють 2 елементи – ніж та терпіння. За конфуціанським каноном „благородний муж” повинен бути незворушним навіть тоді, коли ніж устромляється йому в серце. З поданих зразків видно, що в наш час неможливо прослідкувати етимологію кожного ієрогліфа, адже такі відомості збереглися та досліджені лише частково. Іншими словами символічність китайського письма зав'язана на ієрогліфі. Не переклад та звучання мають символічне значення, а графіка самого ієрогліфу.

В залежності від того, які елементи входять до складу ієрогліфа, можна визначити його конотацію (емоційне забарвлення), позитивну чи негативну. Так, наприклад слова hao3 – добре: „жінка і дитина”, 进步 jin4 bu4 – прогрес: “входити, крок уперед” мають позитивну конотацію. А слова 醉鬼 zui4 gui4 – гіркий п’яниця: „хмеліти, п’яніти як лихий” та 糊涂 hu2 tu2 dan4 – недоумок: „кисіль, зафарбувати, прикрашати та яйце”, 怂 song3 yong3 – підбурювати, нацьковувати „підштовхувати намовляти і хлинути, вирватися назовні” характеризують поняття з негативного боку, адже морфеми 鬼 gui3 – чорт і 蛋 dan4 – яйце несуть негативне забарвлення, та часто входять до складу сленгу та лайливих слів.

Дуже яскраво символізм китайських ієрогліфів та відтінки їх значень простежується при описанні краси природи рідного краю, що використовується в поезії, відтворюючи велич природи та захоплено-патріотичне ставлення китайців до неї. До таких прикладів належать: 光辉 guang1 hui1 – промінь світла, як символ сподівань народа на кращу долю, природа, особливо водоймища: 河 he1 – річка, 河滩 he1 tan4 – плавні, 草原 cao3 yuan2 – степ, символізує красу рідних земель та велич природи, 汪洋 wang1 – водна гладь, 白杨 bai1 yang1 – тополя, символ непохитності та вірності, 烟 chu1 yan1 – дим від вогнища, сімейний затишок та захищеність, 夜莺 ye4 ying1 – соловейко, який в українських піснях уособлює ліричну душу народу та постає співцем величі та духовного нації, адже відомо, що пісня це душа народу. Не менш важливе значення має вживання слова 霞 xia2 – зоря, яка є початком нової справи, зародження нового життя та пробудження природи. Серед загальноприйнятих символів, що навіть оспівані у народних піснях, можна назвати: 故乡 gu4 xiang1 – рідний край, Батьківщина, 辉 hui1 – промінь світла, що осяює шлях до мети, пошуку істини та кращої долі.

Найбільш повно символізм китайських ієрогліфів, особливо із позитивною конотацією розкривається у фольклорі, який є акумуляцією символічних образів та реалій. Особливо це стосується китайських народних пісень. Найпопулярнішими ідеалами та образами, оспіваними у піснях, є туга за рідним краєм, вже згадана велич природи, захоплення рідним краєм, воля до боротьби, жага до пізнання світу та себе у ньому, восхвалення великих людей та висміювання ледарів та недотеп. Ці реалії та уявлення оточували людину у повсякденному житті і були її ціннісними орієнтирами. Характерною рисою китайських пісень є відсутність любовної тематики та інтимної лірики як жанру народної пісні.

Одним із елементів китайських народних пісень є українські пісні, що стали надбанням китайської культурної спадщини. Проникнення українських пісень до Китаю має довгу історію та пов’язано із потраплянням українців до Китаю. Встановлення україно-китайських зв’язків тривало довгий проміжок часу, але потрапляння української пісні до Китаю відбулося за часів радянської влади і завдяки забезпеченню нею Китаю іноземними фахівцями, відновлюючи брак кадрів. У 30-ті роки минулого століття багато виходців з СРСР було переселено до Східного Сибіру, Сахаліну, Далекий Схід та прикордонні з Китаєм території (Зелений Клин). Значну частину серед «інспектів» з Радянського Союзу займали українці, завдяки яким уряд, забезпечував брак кваліфікованих кадрів та вирішував проблему контрольованого відтоку населення з «вибухівонебезпечних» (за релігійними та ідеологічними положеннями) територій. Здебільшого українці були із західних областей – Львова, Івано-Франківська, Чернігова та ін. Отже, це були справжні носії культурних традицій. Завдяки ним були створені освітні і культурні центри, де в ході навчання та вистав китайці мали змогу долучитися до зразків української народної спадщини та згодом інтерпретувати її [5;17].

Серед зразків таких пісень можна назвати: «Рече та стогне Дніпр широкий», «Стоїть гора високая», «Дивлюсь я на небо, та й думку гадаю», «Ніч така місячна, зоряна, ясна», тощо. Так, наприклад „Рече та стогне Дніпр широкий” є однією із яскравих зразків української пісні, як гімн красі та грізний величі рідного краю. Новодимо аналіз пісні.

Особливості проникнення української пісні до китайського фольклору простежуються на прикладах порівняльного аналізу пісень в обох варіантах – одним яз найяскравіших таких зразків є пісня «Реве та стогне Дніпр широкий»:

为了寻找 爱人的坟墓, 天涯海角我都走 遍, 但我只有 伤心地哭泣, 我 亲爱人的 你在 哪里? 从 林中间 有一株 蔷薇, 朝 霞 般地放 光 辉, 我 激动地 问那 蔷薇: “我的 爱人 可是 你?” 你这唱得 动人 的 小鸟 儿 我期望的可是 你? 夜莺 一面 动人 地 歌唱, 一面低下头思 量, 好像是在 温柔地 回答, 你猜 对了 正是 我!	Реве та стогне <i>Дніпр широкий</i>, Сердитий <i>вітер завива</i>, Додолю <i>верби гне високі</i>, Горами <i>хвилю підійма</i>. І <i>блідний місяць</i> на ту пору Із хмари де-де виглядав, <i>Неначе човен в синім морі</i>, То виринав, то потопавав. Ще <i>треті півні не співали</i>, Ніхто нігде не гомонів, <i>Сичі в гаю</i> перекликались, Та <i>ясен</i> раз у раз <i>скрипів</i>.
--	--

З огляду на подані варіанти української пісні, стає зрозуміло, що загальна тематика є спільною для них обох. Але тут слід звернути увагу на символіку та стилістичні засоби, за допомогою яких передається ідеологія та проблематика творів. В оригінальному варіанті гнітючість, безнадійність та драматизм досягається змалюванням бурі, що підкреслюють дієслова: *ревe, стогне, завива*. Цьому також сприяють порівняльні звороти (*Неначе човен в синім морі*), епітети (*сердитий вітер, блідий місяць*) та уособлення (*горами хвилю підійма*), що створюють драматичність та наростання хвилювання на фоні тиші нічної природи. Ця трагічність криється у ідейному змісті пісні – втрата людини, туга, безнадійність та невідворотність долі. Тема безнадійності і біль втрати немов би набуває розвитку у китайському варіанті. Але тут використовуються інші стилістичні засоби та символічна атрибутика. Це виявляється у вживанні більш конкретних реалій, що передають основну ідею. Отже, змалювання туги за коханою людиною, надія її знайти виражена уособленнями: роза (символ кохання, краси та вірності), соловейко (майже інтернаціональний символ, співець рідного краю, лірична душа народу), могила (знак пам'яті та вірності, неприйдешності), а також через порівняння – соловейко постаня як символ кохання, що живе вічно у серці людини і своїм співом живить його. Таким чином, символіка теж в дечому перегукується (соловейко,

могила, промінь зорі, що оусоблює надію та вказує вірний шлях), але обидва варіанти з єдиною тематикою різняться вживанням реалій та символіки.

Таким чином, українські реалії та лейтмотиви знаходять своє відображення у китайських перекладах українських народних пісень. Серед яскравих прикладів такого збігу можна виділити наступні:

- жага до боротьби за свободу, вільне життя на Батьківщині;
- сумлінна праця на благо народу;
- пошук шляхів побудови власної держави;
- краса та унікальність природи як цінний скарб народу.

Говорячи про мовні особливості та зособи виразності пісень, слід відзначити, стилістичний колорит китайських перекладів, де не просто дублюються стилістичні прийоми оригіналу, а відбувається насичення останнього новими реаліями, мовними зворотами при спільній з оригіналом ідейній спрямованості.

Душевність, ліричність та вражаюча глибина української народної пісні зберігається також і у китайських перекладах. У мові це виражено багатством прикметників, що створюють проникливий характер. Такими є: 伟大 wei3 da4 – великий, неосяжний, 辽阔 liao2 kuo4 – широкий, безмежний, 薄 bao2 – сердечний, делікатний, 动人 dong4 ren2 – хвилюючий, захоплений, зворушливий, 温柔 wen4 rou2 – ласкавий, ніжний. Посил та рішучість виражена такими зворотами, як: 走向 zou3 xiang4, 朝 chao2 – йти у певному напрямку, 领 ling3 – вести, очолювати, 前进 qian2 jin4 – йти до (мети).

Китайська дитина, привчаючись бачити ієрогліф, опосередковано виховує у собі любов до рідного краю, країни та суспільних реалій, так як у словах, які вживаються у описах природи рідного краю завжди входять ієрогліфи, що несуть позитивну конотацію, показуючи красу і унікальність, виховуючи шанобливе ставлення та любов до Батьківщини. Але, на жаль, цей досвід складно перейняти Україні, так як у нас літера не має внутрішнього символічного значення. Однак, опосередковано, перейняття досвіду у вирішенні питання морального та національно-спрямованого виховання молоді може полягати у тому, щоб слова, які тлумачать державну символіку, слово „Україна” не вживалися поряд зі словами та виразами, що мають подвійну або негативну конотацію. Це повинно контролюватися з боку держави, щоб недопустимими були на телебаченні програми з назвою „Україну мають таланти”, „Файна Юкраїна”, деякі випуски „95-го Кварталу” та інші. А також щоб слова національного гімну не вживалися у піснях Верки Сердючки.

Виховання майбутнього патріота та національно-свідомої особистості неможливе без шанобливого ставлення до державної та національної символіки та особистого прикладу свідомих освічених громадян України, зокрема представників влади та педагогів. Отже, для цього потрібно усвідомити важливість кодування національної ідеї та кращих історико-культурних надбань народу і необхідність зберігати, поширювати і навіть примножувати їх, передаючи кращі зразки національного духовного багатства майбутнім поколінням.

Література

1. *Артюх О.І.* Робочий зошит з ієрогліфіки – допоміжні вправи, завдання, матеріали / О.І.Артюх, К.Є.Жукова. – Харків, 2004. – 70 с.
2. *Елисеефф В.* Цивилизация классического Китая/ Елисеефф В., Елисеефф Д.. – Екатеринбург, – Издательство «У-Фактория», 1987. – 680 с.
3. *История Китая* / Под. ред. А. В. Меликсетова. – М., 2004. – 724 с.

4. *Калашник Л.С.* Методичні рекомендації з курсу «Теорія і практика перекладу (китайська мова)» / Л.С.Калашник – Харків, 2007. – 38 с.
5. *Калашник Л.С.* Країнознавство Китаю. Історія і сучасність. Методичні рекомендації для викладачів та студентів / Л.С.Калашник – ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, – Харків, 2007. – 37 с.
6. *Семенас А.Л.* Лексика китайского языка / А.Л.Семенас – Хабаровск, 1987. – 520 с.
7. *Сидихменов В.Я.* Китай : страницы прошлого / В.Я.Сидихменов. – Смоленск, 2000. – 380 с.
8. *Сторожук А.Г.* Введение в китайскую иероглифику / А. Г.Сторожук. – М., 2004. – 277 с.
9. Українська народна лірика./ Під. ред. М. П. Стельмаха, І. О. Синиці. – К.: Радянський письменник, 1956. – 330 с.
10. *Фэн Л.* Очерки по культуре Китая/ Фэн Люньюй, Ши Вэйминь / Пер. Чжен Яохуа. – Межконтинентальное издательство Китая, 2001. – 180 с.